

NŐK VILÁGA.

AZ UNITÁRIUS KÖZLÖNY MELLÉKLAPJA.

FŐMUNKATÁRSOK: FANGHNÉ GYUJTÓ IZABELLA, PERCZELNÉ
KOZMA FLÓRA, RAFFAJ IRMA.

Könyveinkről.

(Folytatás.)

Meghatva veszem kezembe a tollat, midőn azon egyházi munkákról akarok említést tenni, melyeknek egy részére még szinte *hallásból* emlékezem — *Derzsi Károlynak*, a mi volt budapesti lelkészünknek az *Unitárius Kis Könyvtárban* megjelent *egyházi beszédeiről*.

Nem is tudom, melyikeket említsem a sok közül. Azokat-e, melyeknek egyes mondásai még szinte fülemben csengenek, vagy azokat a vidéken elmondott alkalmi beszédeket, melyeket olvasva örökre bevésődnek lelkünkbe.

Szabadjon nekem sorrendet, évszámot nem nézve, csak a szívem sugallatát követve, először is a *Dicső-Szent-Mártonban* elmondott *zsinati* egyházi beszédre hívni fel minden szépért lelkesülő nő-olvasóim figyelmét. Én nem hiszem, hogy legyen olyan hitetlen, elfásult, vagy elcsüggedt ember a világon, ki ezt végig olvasva, *könnyebben* ne lélegzeljen.

Alapige: *Ezsaiás* II. 23. » . . . . . *jertek, menjünk fel az Urnak hegyére . . . . stb.*« és *Longfellow* unitárius költőnek gyönyörű költeménye:

»Egy ifju ment jég és hó között,
É jelszó zászlója fölött:
»Főlebb, főlebb!« stb.

Hogy *mit* tudott e kettős jeligéből teremteni Derzsi — annak ecsetelésére az én tollam nagyon gyenge.

Mesteri színezéssel jellemzi, amint az alpesi ifju » . . . megy »főlebb főlebb.« Az a jelszó a lobogón ellenállhatatlanul vonzza. Egy szent sugallat, az örök törvény, melyet Isten keza irt fel ott benn a szív táblájára. És legyen bár a földi vég: egy borzasztó semmisítő lezuhanás; és legyen bár a szemfedő: irtoztató hógörgeteg; vagy legyen bár a fagyos sír: észrevétlenül lappangó méretlen jégtölcsér . . . de ő tudja, érzi, hogy a jelszó ekkor is győz, a nagy törvény így is érvényesül; a sugallat mint mennyei szózat ekkor is él és integet: „főlebb, főlebb!«

Ez a jelszó mindnyájunké, mondja az író, és e jelszavat állítja fel az unitarizmus számára is. Elmondja, hogy bár az unitarizmus ellenségei vallásunkat »a természetes fejlődési folyamatból kikölkent képződménynek« nevezik, mégis mennyire természetes, még pedig egy magasabb fejlemény az, »melynek gyökérszálai a legmélyebb mélyből, az emberi természet legfőbb elemei — az ész és szív — mélységéből indulnak ki.«

»A szabad kutatás és vizsgálódás szelleme hozta létre a mint tudjuk, az unitarizmust«, folytatja tovább Derzsi. »A tudás és ész hatalma adott első sorban erőt, támaszt fennmaradásának. Ezt a támaszunkat, mint jelenünk s jövőnk legnagyobb biztosítékát erősíteni tartozunk. Más egyházak külső istenített tekintélyvel s hatalommal, óriási gazdagsággal mesterséges úton-módon s nagy apparatussal, megalkotott szervezettel, az érzékeket kábító, az észet eltompító, az egyéni akaratot és személyes szabadságot lelánczó kultusszal s szertartásokkal, az érzést és gondolkodást elretentő, az emberi természetet a szolgaságba sülyesztő, olykor a tiszta erkölcsnek ellenmondó s néha még az Isten eszméjét is — bár öntudatlanul — lealázó teológiai tantételekkel és dogmákkal hirnák, s így fölfegyverkezve még sokáig türethetik és hordozhatják a haladó tudomány ostromát, még sokáig fedezhetik önmagukat az igazság és a világosság folyton jövő nyilaival szemben. De jaj nekünk, kik ily fegyverekkel -- szerencsére nem rendelkezhetünk, jaj nekünk, kik az igazság és világosság, a szabadság és haladás jeliségét hordozzuk zászlónkou; jaj nekünk, ha a többieket követni akarva, ép az igazságok előtt mi is védekezni kezdünk; jaj nekünk, ha a tudományt mi is ellenségünknek tekintjük; jaj nekünk, ha önként kínálkozó támogatását el nem fogadjuk s be nem bizonyítjuk, hogy e támogatás mellett, vagyis a tudomány világosságától áthatva a vallás még szebb és dicsőbb, fényesebb és boldogítóbb, igazabb és szentebb.«

»A kérdés az«, folytatja másutt, »földhöz ragadottan maradunk-e mindig, egykedvűen szemlélve kicsiny parányait, vagy fölfelé emelkedünk olykor, mint égbe szálló gondolat, kibontva lelkünk szárnyait«. ? A kérdés az, a puszta megszokás, napról-napra tengés unalmas utain vándorlunk-e folyton, avagy felbuzdulunk s életjelt ad a tűz, mit az ihletés perczein, a gondolat villáminál, Isten ajkukra tűz! ? A kérdés az, ott csüngünk mindig tétlen, megnyugodva a századok betűjén, mely megöl, vagy figyelünk s főlebb főlebb megyünk nagy létráján a szellemnek, mely újabb meg újabb szöveget hirdet s szentebb és magasabb kijelentéseket tesz az Isten felől! ?«

Gyönyörűen fejtegeti az író azután, hogy mit veszünk, ha a régi dogmatikns felfogással szakítunk, és mit nyerünk az újabb

felfedezések befogadása által, és minden tétel után lelkesülten kérdi: »Vajjon nem emelkedik-e ezáltal gondolkozásunk, vajjon nem vagyunk-e nagyobbak mi is s nem nagyobb-e ezáltal a mi Istenünk?»

De nem elégszik meg a »főlebb« jelszóval, hanem meggyőzően hirdeti, hogy — magasság és mélység viszonyosak lévén egymással — »főlebb« az értelmiekben, de mélyebbre az érzelmekben, »főlebb« a tudományban, de mélyebbre az erkölcsben és vallásban, végül még hozzát teszi, hogy »szélesebben a munkában és tevékeységben.«

Még egy utolsót idézek e gyönyörű műből: midőn Isten létezéséről és szeretetéről akar Derzsi bennünket meggyőzni, azt kérdi tőlünk, »ki ne hallotta volna valaha a saját lelkében Isten nagy szívének dobbanását visszhangzani!»

Én meg azt kérdem, vajjon van-e a világon olyan szentkönyv által megpecsételt dogma, mely egy ilyen mondással felérne?

A budapesti unitár. templom felszentelésekor meggyőzően fejtegeti, hogy mely esetben mondhatjuk el valóban, hogy templomunk az Isten tiszteletére és az ember szolgálatára épült.

Először is az Isten fogalmat magyarázza Derzsi e beszédben, jelezve, hogy az mindig a miveltségi állapottal és fejlettséggel együtt alakul: »Egyik csupán az értelmi alapra áll és lesz Istene: egy elvont gondolat; másik a mystikus lelkére helyezi a fősulyt — s lesz vallása: végtelenül finomított spiritualizmus fenn, s ellenhatásképen vastag bálványozás a tudatlan népben, a harmadik csupán az erkölcsöt választja, az értelmi segélyével, de a lelki nélkül — s lesz vallása pusztán rideg erkölcs, melynek nincs virága, nincs reménye, nincs lelkesültsége, s így nincs haladása, nincs fejlődése, nincs jövője s halhatatlansága. Egyik inkább a kültermészetre tekint — s lesz vallása: panteizmus fenn, fetichizmus a miveletlen tömegben. Másik az emberre fordítja a főfigyelmet, de a nélkül, hogy az emberi természet lényege ugyanazonosságát s méltóságát elismerné — s lesz vallása: zsarnok királyuralom fenn, polytheizmus a felsőknél, rabszolgaság és lelki sötétség a népnél stb.«

Ez után egy gyönyörű részlet következik, melyben felteszi a kérdést, hogy kinek szenteljük mi a templomunkat, ki hát a mi Istenünk . . . . Az-e, a kit a primitív népek a külső tárgyakban, az égi testekben, a természet tüneményeiben képzeltek s imádtak?»

»Az e, a ki egykor — a keleti író szerint — a lajtorja felső végére könyökölt és szólott Jákóbbhoz? . . . . Az-e, a kit a többi ker. egyházak háromszemélyűnek képzelnek s hirdetnek?»

S mindegyik felvetett kép után megkapjuk a feleletet, hogy »Nem . . . . s lényegileg mégis az. Poetikus módon magyarázza,

hogy a mi Istenünk is mint élő és okozó hatalom jelen van, él és működik minden tárgy és tünemény mögött, alatt és fölött és nemcsak az egeknek egy pontján, hanem a világ minden pontján — emberileg szólva — kikönyököl és ránk tekint » . . . beszél hozzánk az egek boltozatából, a ragyogó csillagokból, a hold mosolyából, a hajnal és alkony biborából, a napnak fényéből, a madarak dalaiból, a patak mormolásából, a virágok szépségéből . . . « a ki »nemcsak egyszer s nem csak a Fiuban testesült meg, hanem megtestesül folyton minden gyermekében.«

» . . . a mi Istenünk erkölcsi lény,« mondja máshelyütt, »az nem a százados elavult és megkövesült dogmáknak, hanem az élő és haladó gondolatoknak, az élő és nemesbülő erkölcsi érzetnek, a fejlődő humanitásnak Istene. Az az Isten, ki megbánta, hogy embert teremtett ; ki haragszik és boszút áll ; ki az ősök vétkeiért büntet ; ki egy ártatlannak vérével mossa el bűnomet s csak e vérrel lesz kiengesztelve ; ki a más érdemét nekem számítja be ; a ki engem — bármiként éltem is — majdan mennyországba fogad s képzelem, hogy boldog vagyok, tudva, hogy embertársaim — bár miként éltek is — az örök kárhozat kinjai között szenvednek, szóval, a ki megfoszt szabadságomtól, felelősségemtől s emberi méltóságomtól : az nem az én Istenem, az nem az erkölcsiség, az igazság és szeretet Istene. A mi Istenünk a Jézus és az emberiség Istene, a kihez így imádkozunk : Mi Atyánk . . . stb.«

Hirdeti, hogy az igaz vallás a jézusi élet »Élet, mely tiszteli, becsüli, szolgálja s szereti az embert és az emberben az emberen át — az Istent.«

Hogy hogyan szolgálja egy templom az embert? » . . . . . csak úgy, ha tanít, fejleszt, nevel. . . . . Eszközli úgy, ha igazságot hirdet ; nem betűt, hanem szellemet, nem alakot, hanem lelket ; nem külszint, hanem lényegét ; nem az ősöknek bebalzsamozott igazságát, hanem az élő utódok élő igazságát. . . . Igazságot, melyet bizonyít a tudomány ma, elfogad a józan ész ma s »helybehagy a lelkiismeret ma . . . . «

»Eszközli úgy, ha világosságot terjeszt. Nem templom az, nem Isten háza az, a mely véka alá rejtja a világosságot . . . . . A hit czége alatt, az Isten nevében az egyházak által az ember ellen elkövetett testi gyilkolások már megszüntek, ideje, hogy az értelmi gyilkolások is megszüntjenek. Több világosságot ! Elvész a nép, mely tudomány nélkül való.«

Végül hirdeti, hogy akkor eszközöl a templom még ember-szolgálatot, ha a szabadságot, a személyes felelősséget, az emberi természet lényegi azonosságát hirdeti, s ha a faji, nemi, nemzeti, társadalmi és egyházi válaszfalakat lerontva, helyökbe a szeretet és testvériség kötelékeit vonja fel stb «

Nem hiszem, hogy legyen fővárosunkban még egy keresztény templom, mely hasonló eszmék kíséretében lett volna felavatva!

Ezek után nekem a legkedvesebb olvasmányom a XXXIX. füzetben megjelent husvéti beszéd, melynek alapigéje Máté 28. 1 6l Mária Magdaléna és Mária mennek megnézni Jézus sirját, de az Ur angyala fogadja s felvilágosítja őket, hogy: »Nincsen itt, mert feltámadott!«

Kinek nem volt már kedves halottja? Ki ne érezte volna, hogy micsoda örült fájdalomokat kell leküzdeni ilyenkor?

Megrázó realizmussal festi le a kétségbeesett »szombat«-ot, mikor »mozgunk talán . . . de csak önkéntelen. Beszélünk is . . . de csak öntudatlanul. Imádkozunk . . . olykor azt sem tudunk. Magunkba zárkozunk. Megtompolunk. Elnémulunk s e némaságot csak az utolsó jelenet, csak a sirbolt ajtajának zárulása, vagy a hulló göröngy zaja szakítja meg, melyből magdermed a lélek, megfagy a gondolat s kővé válik a szív.«

»De jön az éj megnyugtató, enyhet adó balzsamával; a természet törvényei elvégzik működésüket; a tulfeszített idegek megpihennek; az elzsibbadt, kimerült érzékek nagyrészt visszanyerik erejüket; a kábultság némileg tisztulni s eszméletünk lassanként visszatérni kezd. És mi a szombatnak végén »a hét első napjának virradójára« — mert új hét kezdődik ilyenkor mindenki számára — felkelünk és megyünk, mint Mária Magdaléna s a másik Mária, azaz mint elhagyott rokonszivek, lelkek, megyünk »egnézni a sirt.«

»Kí ne maradna adós egy s más tekintetben elhunyt szeretteinek?« kérdi az író, s igaz vonásokkal festi, hogy miképen viszünk mi is »balzsamot« szeretteinknek, érezve, hogy még nem fizettük le tartozásunkat egészen.

Poetikus módon mondja el azután, hogy a kelő nap mint szórja ránk sugarait, a zöldülő lombok, fű, fa, s ellő mit beszélnek hozzánk, mert »a természet nagy mezején ezer alakban jelentkezik s szól hozzánk a föltámadás« . . . hogy hogyan küzd bennünk az észbontó fájdalom a fel fel csillámló reménnyel, a megsemmisülés gondolata, egy jobb jövőnek titkos sejtelmével; az anyag a bennünk rejlő isteni szikrával; a halál a halhatatlanság eszméjével . . . . . míg végül az utóbbiak győznek . . . . . Az Urnak angyala alá szál a mennyből és elhengeríti a követ és mi halljuk a szót: »Nincsen itt, mert feltámadott.«

Ó mennyire átéltük mi asszonyok már ezen érzelmeket és mennyire csüngünk mi magunk is, a következő gondolaton, reményen, hogy » . . . az egyén, a lélek az ő isteni tulajdonaival, minők az öntudat, a gondolat, a hit, remény és szeretet, a szén-

tebb óhajok, törekvések, vágyak, eszmék s igazságok — a lélek, mely az élőknek lényegét alkotta s melyen csüngtünk, melyet szerettünk, melyhez olyannyira ragaszkodtunk . . . a lélek nincsen ott, fölebbre szállt, magasabbra kelt, föltámadott!«

Ilyen biblia magyarázatokat hallgatni fölemelő és vigasztaló, valamint valljuk meg, hogy rendkívül nagy szolgálatot tesznek magának a bibliának is, bemutatva annak soha el nem avuló igazságait és poetikus szépségeit, hanem azután szószerint magyarázni a hasonló részeket, mint a hogy azt még ma is sok helyen teszik, az már a XX. században igazán merész dolog, és én mindig attól tartok, hogy ily módon előbb-utóbb maguk a keresztények ássák alá teljesen bibliánk tekintélyét.

Erre vonatkozólag ép e husvéti beszéd elején mondja Derzsi »Miként lenne lehetséges egy látható és kézzel fogható phisicai föltámadás? Avagy isteni bölcsesség lenne-e az, mely több ezer évek folyamán csak egyetlen egy eseményt, csupán egyet mutatna fel, tanítására és nevelésére az emberiségnek, annak az emberiségnek, melyet ő maga a végtelen bölcsesség úgy alkotott, hogy az csak a tüneményeknek és jelenségeknek folytonos ismétlődése mellett, csak ezredek folytán és a tudás fáklójának kézből-kézbe adása következtében ismeri meg rendről-rendre a külső világot, annak az emberiségnek, a melynek tagjai csak a számtalanszor ismétlődő benyomások és tapasztalatok folytán ismerik meg önmagukat, tehetségüket, céljukat és rendeltetésüket? Micsoda isteni bölcsesség, szeretet és jóság lenne az, a mely a millió meg millió halálesetektől és ezeknek ellenére az időnek valamely egy pontján felmutatna egyetlen egy phisicai feltámadást, tenne egy oly ugynevezett csodát, mely alapja lehet ezer meg ezer balhiedelemnek és babonának, forrása lehet a tévelygő hiszékenységnek — de a mely meg nem nyugtatna soha egyetlenegy szívet s nem elégítne ki valójában soha egyetlenegy gondolkozó lelket?«

Gyönyörűen magyarázza azután beszédje végén — Krisztus koporsójáról szólva — hogy épen a koporsónál hengerite te el az Úr anyala a tudatlanság, önzés és roszakarat köveit és az »eltemetettek föltámadtak.« Föltámadott a szabadság, a humanitás, az igaz vallás, a tudomány, az öröklét és halhatatlanság eszméje és a továbbfejlődés, a végtelen haladás és tökélesedés örök nagy törvénye, a mely törvény szerint a halál nem egyéb, mint újabb élet alapja, kezdete, kiindulási forrása.« Valamint a valódi élet sem egyéb, mondja az író, mint egy folytonos föltámadás, fölebb emelkedés, tökéletesedés.

Még csak annyit jegyzek meg e gyönyörű husvéti beszéd után, hogy ha ehhez hasonló bibliamagyarázatot hall egy rideg lelkű, csupán száraz tudományokkal foglalkozó hitetlen egyén,

legyen bármily érzéketlen a magasabb eszmék és költői gondolatok iránt, legalább elgondolkodhatik e fejtegetések felett, ha akar, hogy igazak lehetnek-e ezek vagy sem; de ha a szokásos primitív bibliamagyarázatokot hallja, nem hogy esze ágába sem juthat felletők gondolkodni, hanem szinte örök időkre megpecsételve érzi az ő hitetlenségét.

Perczelné Kozma Flóra.

(Folyt. köv.)

A ki imádkozni tanított.

Három éves kis fiu voltam. Szerettem a játékot. Örömmel ültem órahosszat az almafa alatt s vígan játszadoztam a puha agyaggal. Rövid idő alatt egész sereg állatunk volt készen a lapos kövekre kiállítva.

Milyen boldogok voltunk, ha egy-egy érett vajas alma lehullott a fáról. Az édes füzalmát sokszor megráztuk. Ezt szerettük legjobban, mert vékony ágai még a mi gyenge kezünknek is engedtek.

Csak később, nagyon későn tudtam meg, miért hallottam olyan sokszor a nevünket. A jó édes anyánk sokféle szorgos dolga közben egy perczig is el nem vette rólunk figyelmét. Mihelyt nem hallotta az agyagpuska csattogását, azonnal kifutott, hadd lássa, nem történt-e valami bajunk.

„Nehogy kimenjetez a kapun gyermekek. Vigyázzatok, mert ilyenkor sátoros cigányok járnak s ha kimentek, elvisz valamelyik.“

Szót fogadtunk, de nem mindig, mert a szomszéd nagyocska fia, a ki már jól tudott kuszni a fákon, sokszor elcsábított madárfiókákat keresni.

Egyszer a kis veresbegy egy odvas szilvafába a mi kertünkben költött. Akkor vettem észre, a mikor már messze hallszott a kicsikék csipergése. Égetett a kíváncsiság, hogy milyenek lehetnek a fiókái annak a szép kis madárkának. Soha sem láthattam meg őket, mert a mikor a fához közeledtem, oly keservesen sirtak, rimáncodtak a madárszülők, hogy nem vitt rá a lélek, hogy közelebb menjek. Féltem, hogy ijedtökben megreped a szivök.

Egy délután meglátogattam a kertünk vendégeit. Azaz

csak megakartam, mert a két szülő már akkor a szomszéd kert fái repkedtek s csak néha jöttek át a miénkbe. De milyen kegyetlenül panaszkodtak, sirtak s talán szitkozódtak is.

Nem tudtam elviselni ezt a jajveszékelt, mert eszembe jutott, hogy az én anyám is így szokott utánam futni, mikor nem tudta, hova lettem. A bánatos veresbegy sokáig sirt még az ágak között gyermekei után. Az a szegény kis állat egészen a szívemhez forrott akkor, mert most is úgy nézem, mintha nem is madár, hanem testvérem volna.

A mikor a kis madarat látom, mindig az én áldott jó anyám is eszembe jut. De nemcsak aggódó bánatával, hanem reggeli, estvéli édes, szives, nagy gondjával.

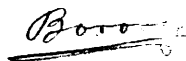
Oly nagyon kicsiny lehettem, talán mint az a kis madár, a mikor megtanított a legszebb dologra, mit valaki taníthat. Megtanított imádkozni.

Két kezemet összefogta, a szókat előre mondta. Én is mondtam, vagy zokogtam, mert néha az is megesett. Mikor erre került a sor: „Adjon Isten jó éjszakát“, már lecsukódva volt a szemem s már csak azt éreztem, mily jóízűen, milyen édes melegen takargat be mind a két kezével.

Ez a búcsu olyan nagyon szívemhez forrott, hogy sok esztendő múlva is csak akkor tudtam elaludni, a mikor az édes anyai kéz betakargatott. Reggel a fölkelés egy másik kis imával történt. Az én jó édes anyám nem szerette, ha reggel későre keltem föl, de azért nem volt szabad elmulasztani a reggeli imádságot

Ugy kell lenni, hogy ez imádság szavai a gyermekszív közepében teremnek s ott vernek gyökeret, ott mindig megtaláljuk, még akkor is, mikor a gyermekkor emlékei, ábrándjai mind eltűnnek. A gyermekima egyszerű szavai közé beszövednek az édes anyai kéz nyomai, az ő arca vonásai s talán még szive sohajai is, azért nem lehet az anyát soha elfeledni, azért nem lehet az anyát nem szeretni. Ő, a ki minket imádkozni tanított, nyugodtan pihenhet még a sirban is, mert szive nincs meghalva, az ott maradt a gyermeki szivben, abban, a melyet imádkozni megtanított.

Székely Jenő.

Fadrusz János életrajza:

Közlő: F. E.

Még alig hallgattak el a harangok, az utolsó göröngyök még alig hullottak a koporsóra . . . A szívekben még ott sajog az alig pár hete ütött seb s sok időre lesz szükség, míg csak némileg is behegged az, olyan mély, olyan nagy volt a csapás, melyet a Mindenható akkor mért reánk, midőn elszólította tőlünk legnagyobb szobrásunkat, legkiválóbb művészüket, Fadrusz Jánost.

Olvassuk el életrajzát az elhunytat megillető kegyelettel s tanuljuk meg belőle tisztelni a létért való nemes küzdelmet, a művészet iránti lelkesedést, a kitartó munkaszeretetet. E tulajdonok tették nagygyá, közkedveltté, halhatatlanná a korán elköltözött művészt.

Fadrusz János 1858-ban született Pozsonyban. Egyszerű, szegény szülők gyermeke volt, ki elemi iskoláit elvégezve, beállott lakatosiasnak. Négy évig dolgozott mesterénél igazi passióval, nagy szorgalommal s fel is tűnt első díjmunkájával. Ekkor már sokat rajzolt és faragott, különösen Doré bibliáját másolta nagy ügyességgel, mert üres óráiban rajzolni is tanult. Lelkében felébredtek a művészi pálya ábrándképei s nagyon boldog volt, midőn odahagyhatta a lakatosműhelyt s Zay-Ugróczon a faragó iskolában folytathatta tanulmányait. Itt is négy évig dolgozott, mikor aztán besorozták katonának. Milyen hosszú lehetett az a három esztendő, melyet a lánglelkű ifjunak a katonaságnál kellett eltöltenie! Nem művelhette az alatt tehetségeit, nem tanulhatott, nem dolgozhatott. De végre újra Pozsonyban volt, hol fafaragványaiából tartotta fenn magát. Bizony nehéz idők voltak ezek, csak kevesen méltányolták művészi kivitelü munkáit s még azok is keveset fizettek értük. Majd a porcellánfestéssel próbált szerencsét s egy gyár számára dolgozott. Pozsonyban ismeretesekké váltak munkái, rajzai, de nagyobb pártfogásra nem tudott szert tenni még sokáig. Az 1886. év forduló pontot képez életében. Ekkor kezdődik tulajdonképeni művészpályája, ekkor kezdenek megvalósulni művészi álmai. Bécsbe ment Tilgner Victor szobrászhoz tanulni. A pozsonyi Takarékpénztártól 100 forint évi ösztöndíjat kapott, így legalább mindennapi kenyere biztosítva volt.

Első mesterénél két évig tanult, azután beiratkozott a bécsi akademiára, Helmerhez, kinek Fadrusz volt a legkedvesebb tanítványa s később meleg és őszinte barátság fejlődött ki a két kiváló szobrász között. Mint akadémiai növendék több kisebb szoborművet alkotott, melyekkel díjat és aranyérmét is nyert.

Legszébb munkája ez időből Krisztus a keresztfán, mely nevét egyszerre ismertté és ünnepelté tette s ez volt első munkája, mely hazánkban a budapesti Műcsarnok kiállításán óriási feltűnést keltett. A pályabíróság neki ítélte oda az 1000 forintos nagy kiállítási díjat.

A fiatal művész 1893. tavaszán Budapestre költözött és teljesen a szobrászatnak szentelte életét. Első nagy munkáját szülővárosának készítette, halálját akarta ez által is kifejezni Pozsony városának, mely lehetővé tette, hogy tanuljon s művészi hajlamait kövesse. Mária Terézia fehér márványszobra valóban páratlanul áll nemcsak Magyarországon, de talán egész Európában is. A női báj és a királyi fenség szebb, tökéletesebb kifejezést még soha sem nyert, mint Fadrusz mévészi vésője alatt.

Ekkor már Budán lakott saját naphegyi villájában, nejével Deréky Annával, ki szintén tehetséges művészlélekkel van megáldva.

Három évi rövid időköz alatt három uagyszabásu művet alkotott most már: a már említett pozsonyi Mária Terézia szobrot, a kolozsvári Mátyás szobrot és a zilahi Wesselényi szobrot.

Három gyönyörű, örökkétartó emléket adott hazájának s aztán egy szép, verőfényes őszi napon elbucsuzott övéitől s elment oda, honnan nincs többé visszatérés . . .

Munkáit ismertetni itt e pár sorban lehetetlen, nagyon kevés is az, mit mi mondhatnánk, beszélnek azonban a szobrok maguk. A hideg kő és a kemény érc életet nyertek a művész ihletése folytán s regélnek nekünk fenséges, nagy korszakokról, dicső királyokról, szabadságszerető nagy emberekről.

Mi pedig küldjük egy sohajt az elköltözött után. A részvét könnye fakasszon virágokat sirhalmára s a kegyelet szelid anygala örökdjék utolsó álma fölött.

Visszaemlékezés a vargyasi zsinatra.

A mi vidékünkön s azt hiszem, az ország minden részében, a hol unitáriusok laknak, augusztus hónap első felében az volt a kérdés: mikor lesz a zsinat? Hol lesz a zsinat? Megye- a zsinatra?

Azóta mostanig aztán ilyen kérdésekkel ostromoltuk egymást: Voltál a zsinaton? Hogy volt? Mint volt?

Miután idáig lapjaink nem adtak részletes tudósítást, azt hiszem, olvasóink nem veszik rossz néven, ha én, mint jelenvolt — bár kissé megkésve — leirom, hogy volt, mint volt a vargyasi zsinaton.

A Közlönyből megismertük a községet és lakóit, a rendező bizottság által kiadott terjedelmes programmból az ünnepek sorrendjét, én tehát a történekről számolok be

A püspök s vele sokan Kolozsvárról és abból az irányból aug. 31-én, szombaton, délben érkeztek Ágostonfalvára, mely Vargyastól 1 $\frac{1}{2}$ órányira az utolsó állomás. Itt Daniel Lajos egyházköri gondnok fogadta a főpásztort, ki feleletében gyönyörűen fejtegette, hogy mi első sorban hazafiak vagyunk.

Délután volt a D. F. Egylet ismert nagygyűlése, este pedig ismerkedési estély az étkező helyiségben.

Másnap, vasárnap, már hajnalban özönlött a vidék népe különböző alkalmatosságokon a községbe, s mire szállásunkról kimentünk, tele volt a templomkörüli tér ünnepőbe öltözött és ünnepi hangulatu emberekkel. A kik gyönyörködve nézték a ritka látványt, mint vonulnak fel a zsinati Főtanács tagjai, élükön a palástos papsággal, a papi házhoz — a hol a püspök szállva volt — tisztelegni a főpásztornál és az egyházi főgondnoknál.

11 órakor kezdődött az istentisztelet. A templomba csak az intelligencia fért be, a nép számára az iskolaházban külön istentiszteletet tartottak. Meghatóan felemelőbbet képzelnem sem lehet, mint mikor a templomi szószéken a szónok beszél, az iskolában pedig néhány száz áhitatos hang éneklé a zsoltárokat. Egy keresetlenül fenséges melodráma. Hogy urvacsorát hányan vettek, megszámlálni nem lehetett, de csaknem egy óra hosszat jött-ment a nép az urasztalához, a hol 5—6 pap szolgáltatta az emlékeztető jelvényeket, a kenyeret és a bort.

D. u. 2 órakor volt a bankett, melyen 460-an vettek részt. Ezt az első napi ebédet a zsinattartó egyházkör adja, tehát ingyenes, névre szóló jegyet kap rá, a ki illetékes. Természetes, hogy egy ilyen nagy tömeget egy félreös községben nem lehet minden igényt kielégítőleg kiszolgálni, a fő, hogy jóllakhassék az éhes gyomor. Alkalmas helyiség hiányában rendesen óriás sátort csinálnak hosszú asztalokkal és padokkal, így volt ez alkalommal is. Az ebéd a sok pohárköszöntő és lassu felszolgálás miatt, estefelé ért véget. A cigány zene természetes kiegészítő része minden ilyen közebédnek.

Este volt a híres zsinati bál, melyre nemcsak hét vármegyéből, de az ország minden szögletéből érkeztek a szebbnél szebb leányok. Ha bár két nagy iskolatermet összeváltak táncz helyiségnek, a közönség befogadására kicsinek bizonyult. Csak leányokkal úgy tele volt a bálterem, mint kellett volna az egész közönséggel. Élvezetes tánczról csak éjfélután lehetett szó, mikor a közönség idősebbik fele félig megfőve és fulva a

hőségtől és portól, eltávozott. Hanem aztán nem bánta meg, a ki ottmaradt világos virradtig

A D. F. Egylet nagygyűlésén, a vasárnapi és hétfői istentiszteleten egy erre a célra alakult dalkar énekelt nagy gyönyörűségére a közönségnek. Tagjai fiatal papok, papnék, tanítók, pap és tanító lányok, fiuk stb. mintegy 15-ön nagy távolságból jöttek össze s fáradságot nem ismerő buzgósággal gyakoroltak Ajtai János lelkes vezetése alatt, hogy végre oly szép eredményt mutassanak. A homoródvidéki belsőemherék s általában intelligens társadalmi élete mindenha példaszerű volt, az teszi lehetővé sok ehhez hasonló sikerüket. Áldozatukat csak az tudja méltányolni, a ki a vidékkel ismerős lévén, tudja, mit tesz a Rikán innen és Rikán túl lakóknak a társadalmi érintkezést fenntartani és még énekpróbákra is összejárni,

Ezen a napon is volt bankett, de ez már új rendszer szerint, nem a kör költségére, hanem kinek-kinek saját zsebére. E napon különben a legtöbben elutaztak.

A tanácskozás a szabad órákban reggel 8-tól esti 8 óráig folyt. E szorgalom eredménye az lett, hogy a terjedelmes tárgyszerozatot letárgyalták s a gyűlést már hétfőn este bezárták.

Kedden tehát az utolsó vendégek is bucsut vehettek a vendégszerető községtől.

Hadd adózzunk hálás köszönetünk mellett legalább néhány elismerő szóval a zsinattartó Vargyas község lakóinak s különösen azoknak, a kiknek szives vendégszeretetét élveztük. Mással, egyébbel úgy sem fizethetjük vissza azt a páratlan áldozatkészséget, fáradságot, azt a sok költséget, a mit nekik okoztunk. Voltam egyik vendéglátó család éléskamrájában az első napon. Annyi kalács, tészták, kenyér, sonka, hidegsült stb. stb. volt felhalmozva, akkora lábasokban tej, üvegekben kávé, hogy azt hittem, soha el nem fogy. A harmadik nap végén bizony alig akadt, a mit egy elutazónak felpakoljanak. Ennél a családnál naponként 12—15 liter tej fogyott el csak kávénak. Mennyit éjszakázhattak, mennyit sütöttek, főztek, fáradtak!

Es mindezt tették és adták önként, ingyen, istenfizesseért, most ők, négy év mulva adni fogják más egyházkör és más egyházközség tagjai, mint adták a multban századok óta. A mig egyházunkban a vidéki zsinatok fennállanak s ily jól sikerülnek, addig nem féltjük egyházunkat.

Raffaj Irma

A kincsesláda.

Folyt a mezőn a törökbuza szedés. A falu apraja, nagyja künn volt a mezőn, dalolt, tréfált, mesélt,

A pap tagján egész tábor igyekezett minél gyorsabban végezni. Köztük volt a falu Finom Rózsija, ki dallal, mesével és okos szókimondással mulattatta és korholta a szedőket

Mert tudni kell, hogy az Amerikába vándorlás ragálya elérte már kis falunkat is. A mint hirlík, többen készülnek s azzal ámitgatják egymást, hogy nem kell pénz, csak S.....on egy bizonyos czégnél jelentkezni kell, az ad mindent, csak menjenek. És sajátságos, hogy nem fog ezeken a készülődő makacs embereken semmi felvilágosító szó, azt gondolják, hogy ott kolbászból van fonva még a kert is.

— Ezeknek mind elment az eszek tisztelendő úr — nyelveskedik az ügyes Rózi. Elődeik megtudtak élni ezen az áldott földön ezer esztendőn keresztül, nekünk is megterem a mindennapink most is, csak dolgozzunk szorgalmasan. De ez most nem elég a mai ivó és cifrálkodó népnek Minél nagyobb az istenáldás, annál többet kíván, de úgy, hogy ő ne nagyon törje érte magát. Pedig az életet nem adják ingyen sem Magyarországon, sem Ámerikában, sem a nagy világon, meg kell azért dolgozni istenesen.

— Meg bizony — szól bele az okos harangozó — de már olyan az ember természete, hogy szereti a könnyen szerzett s ingyen vagyont. Pedig sokszor mogjárja vele. Erre nézve hallottam egy igazi szép történetet Elmondanám, ha meg nem sérténém a tisztelendő urat.

Élt egy faluban egy tehetős gazdaember — kezdette meséjét a biztató válaszra — a ki öregségére kiosztotta vagyonát gyermekei között azzal a kikötéssel, hogy haláláig eltartsák őt. Kaptak rajta a gyermekei, ígérték, hogy igy-ugy mennyire megbecsülik, gondját viselik. Egy darabig nem is volt panasza az öreg embernek, de hogy mind csak nem akart meghalni, megunták t rtani s egyszer csak azon vette észre magát, hogy egyiknél sem kell. Megbusulta magát szegény és elment egy jó barátjához, a ki asztalos volt s elpanaszolta nagy búját-bánatját — Ne busulj semmit — vigasztalta az asztalos — segíték én a bajodon.

Kapta magát s csinált egy igazi cifra ládikát, azt megtöltötte valamivel, a mitől az erősen nehéz lett, bezárta, a kulcsával együtt oda adta, s azt mondta neki: Ezt a ládát vedd a hónyad alá, a kulcsát tedd a zsebedbe, soha ki ne vedd onnan, ki ne nyisd vele a ládát. Ha kérdik gyermekeid: mi van benne, mond azt, hogy összegyűjtött kevés holmid, pénzed, a mit csak most kaphattál kezedhez. Ne félj semmit, minden jól lesz ezután

Hát úgy is lett. Mikor a gyermekei meglátták a ládát, kérdezték, mi van benne, az öreg elmondotta, amire az asztalos tanította. Lett erre jó dolga! Még veszekedtek, kinél lakjék, azt sem tudták, mivel járjanak kedvébe.

De egyszer csak meghalt.

A biz ezt az a gyermeke, akinél legutoljára volt, eldugta a kincses ládát, nehogy a többiek is kapjanak belőle. De azoknak is volt eszök. Tudták, hogy a láda ott van s követelék, hogy ossza meg velük a sok pénzt, drágaságot. Hogy mind csak nem adta elé, hát törvényre mentek. Addig pereltek, míg egyiknek sem maradt semmije s akkor a törvényen felbontották a ládát.

Hát uramfia! telönös tele volt tiszta fekete földdel!

Ebből is megtanulhatjuk, hogy az ingyenvagyonra való vágyakozás sokszor elviszi a meglevőt is. Úgy-e tisztelendő úr?

— Úgy van — hagyta helybe a pap — de ebből a törtenetből még egyéb tanulságot is lehet levonni. Azt a tanulságot, hogy a szülői önfeláldozó és áldozatkész szeretetet nagyon ritkán hálálják meg a gyermekek s az öregek iránt nem viseltetnek kellő tisztelettel és becsüléssel. Látjátok, a jó öreg hagyatéka többet ér minden pénznél, minden kincsnél. A kincset a lopók ellopják, a pénz elfogy, de az áldott jó föld mindig megmarad s ha ilyen apró porrá szárítjátok s azután megkapáljátok, bőven fizet nektek kenyeret is, pénzt is. Ezt az áldott anyaföldet becsüljétek, arra int az apa hagyatéka. Házatokat az anyaföldre építsétek arra int a kis láda, melyet oly híven őriztetek házatokban.

Ibolyka.

Őszi gondolatok.

Elválás.

Ha végig nézünk életünkön, arra a meggyőződésre jövünk, hogy a legtöbb fájdalmat és kétségbeesést ez a két szó »*Elválás*« és »*Késő*.« fejezik ki.

Ki ne ismerné az elválás fájdalmát? hisz már a bölcsőben éreztük azt, mikor az anyatejtől elválasztottak bennünket. Mily panaszosan sir szegény gyermek, alig lehet megkérlelni és hetek kellene, míg elfeledik és megnyugszik.

Később jön a második megválás, mikor a gyermek kinő az anya öléből, és idegenbe viszik tanulni. Oh mily végtelen fájdalom az elválás az édes anyától, ki mindig szeretettel és elnézéssel viseltetett iránta. Nem látni öt hónapokig, esztendőig, azt hiszi a gyermek, hogy ennél nagyobb szomorúság

nincs, pedig az még nagyobb, mikor a leány elhagyja az anyját, hogy férjét kövesse. Csak akkor érzi igazán, hogy mi volt neki édes anyja. Vajjon ki fogja őt úgy megérteni, szeretni és ki fog neki annyiszor megbocsátani. Ennél is szomorubb az az elválás, a mely után nincs találkozás. Az ily elválásról nem akarok beszélni, mert félek még gondolni is reá.

Pedig nem ez a legiszonyubb az életben, mert ha a bajnak nem vagyunk az okai, hanem Istentől jön, arra van vigasztalás a vallásban, és a legnagyobb fájdalomunkban sem esünk kétségbe, mert Isten mérte ránk, és adott is hozzá erőt azt elviselni.

A legnagyobb fájdalom az, ha szemrehányást teszünk magunknak olyan dolog elkövetéseért, melyet nem vagyunk képesek már jóvá tenni, mert már *késő*.

Késő.

A legtöbb anya abba a hibába esik, hogy tulságos szeretetből annyira elkényezteteti gyermekét, hogy annak is, magának is tönkre teszi életét.

Elkezdem a bölcsönél. A gyermek sir, az anya felveszi, hordozza, zörög és játszik vele, s egész nap azt keresi, ami a kicsit mulattatja, a gyermek ezt úgy megszokja, hogy egész zsarnoka lesz anyjának, kit a fáradság és álmatlanság beteggé tesz, de már nem változtathat a dolgon, mert már *késő*, a gyermek megszokta. No majd elhagyja, ha nagyobb lesz, vigasztalja magát az anya.

Később a gyermek tanul, de az anya gyenge arra, hogy korán felkeltse, hisz oly jól alszik, és arra a kis költeményre gondol: „A gyermeknek álm kell, *Úgyis korán ébred fel!*“ — és hagyja aludni, ez által elveszti a reggeli levegő élvezését, nem tanulhatja meg feladatát, mert már *késő*. Az iskolában büntetést kap, melyért a gyermek *neki* tesz szemrehányást, ő pedig kárhuzhatja a tanítót, hogy miért olyan kiméletlen.

Végre megnő a kis leány. Menyasszony lesz, de öröme nem zavartalan, mert arra gondol, hogy nem fogja betölteni hivatását, mivel nem tud semmit, sem a háztartásból, sem más női munkából, melyre minden asszonynak szüksége van. Most szeretné megtanulni, de már nincs anyyi ideje, *már késő*. Kárhuzhatja az anyját, szeretet és hála helyett szemrehányást tesz neki. Szegény anya, belátja, hogy mire vitte a nagy szeretet és gyengeség, szeretné jóvá tenni hibáját, de már *késő*, és ő lesz legjobban megbüntetve gyengeségeért, mert sem szeretetben, sem becsülésben nem részesül, és fájdalomtól megtörve, szomoruan éli le életét. Végre fáradtan hajtja fejét az örök álomra, de a hálátlan gyermekben feltámad a lelkiismeret, kétségbeesve

borul a haldoklóra. „Anyám ne hagyj el, bocsáss meg nekem, jóvá teszem, amit ellened vétettem, csak adj rá időt, ne halj meg édes jó anyám!” De már nincs idő jóvá tenni semmit, már *késő*. Az anya lehunyja szemeit, miután megbocsátott, — talán megbocsát az Isten is, mert megbánta szivtelen magaviseletét, de ő sohasem fogja magának megbocsátani, és egész élete meg van mérgezve, mert a lelkiismeretet elaltatni nem lehet.

Boldog az az ember, kinek minél kevesebbet fordul elő életében ez a két szó: *Elválás* és *Késő*.

Dr. Sz . . . E.

Egy székely asszony. 25—26 éves lehet. Arcza fehér, mint a lilium s piros mint a rózsza. Olyan ép, mint a makk, lelke olyan tiszta mint a hegyi forrás vize.

Nézzétek meg ezt az asszonyt, azzal a tisztelettel, a mi az ős székelyfaj anyját illeti. Hallgassátok meg beszédét őszinteséggel, és észrefogjátok venni, hogy mégis csak nem veszünk el egyhamar, mert ez az asszony székely még öltözetében, szívében és hitében.

A székely asszony hite, láttuk ennél is, a többenél is, olyan erős, mint a szikla, s olyan szelid mint a galamb.

Imádkozni szeretne, a mikor munkája nem engedi templomba. Imádkozni, a mikor beteg ágya mellett virraszt. Ajánlottak neki sok szép könyvet. Ocsó is volt közöttük. Ez sem kellett, azt sem szereti. Neki csak az kell, a melyik ezt mondja; szivemet hozzád emelem.

A mikor megkapta, hálát mondott Istennek, mert ő immár olyan régóta jár érte.

Karácsonyi és ujévi ajándékok:

— **Unitárius női imakönyv.** Szivemet hozzád emelem. Irta Boros György. Csinos vászon kötés 2 kor. 40 fill. Diszes bőrkötés 6 kor. Szép bársony kötés csattal 10 kor. „Az ájtatos könyv keresztény lélekkel és mély érzéssel irányozza a hívők vallásosságát az égi megnyugvás felé, s kivált a női gyöngédség érzelmi világának fohászához ad ihletett hangot.”

Édes otthon. Irta Garnet f. Boros Gy. Ára 1 kor. A házias élet örömeit írja le s arról beszél, hogy milyennek kell lenni a ház tájékának, meg a csendes, boldog házias életnek. Magyar Hírlap. Az érzések egész sora, a gondolatok egész legioja van egy-egy fejezetben kifejezve.

TARTALOM: Könyveinkről Perczelné Kozma Flóra — A ki imádkozni tanított. Székely Jenő. — Fadrusz János életrajza. F. E. — Visszaemlékezés a vargyasi zsinatra Raffaj Irma. — A kincsesláda. Ibolyka. — Ussi gondolatok. Dr. Sz. E.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt.

